זוהר, פרשת וארא

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף כב עמוד א

וידבר אלהי״ם אל משה ויאמר אליו אני יהו״ה, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו׳. רבי אבא פתח, (ישעיה כו ד) **בטחו ביהו״ה עדי עד, כי בי״ה יהו״ה צור עולמים** -- ״בטחו ביהו״ה״, כל בני עלמא בעיין לאתתקפא ביה בקודשא בריך הוא, ולמהוי רחצנו דלהון ביה, אי הכי מהו ״עדי עד״? אלא בגין דיהא תוקפא דבר נש באתר דאיהו קיומא וקשורא דכלא, ואקרי עד, והא אוקמוה, כמה דאת אמר (בראשית מט כז) בבקר יאכל עד.

והאי ״עד״ - אתר דאחיד לכל סטרין; לסטרא דא ולסטרא דא, לאתקיימא ולאתקשרא קשרא די לא תעדי. והאי ״עד״ תיאובתא דכלא ביה, כמה דאת אמר (שם כו) עד תאות גבעות עולם, מאן אינון גבעות עולם, אלין אינון תרין אמהן, נוקבי, יובל ושמטה, דאקרון גבעות עולם, כמה דאת אמר (תהלים קו מח) מן העולם ועד העולם (יובל ושמטה כל חד מנהון אקרי עולם, ואלין אקרון גבעות עולם). ותיאובתא דילהון בהאי עד, דאיהו קיומא דכל סטרין, תיאובתא דיובלא לגבי דעד לאעטרא ליה, ולנגדא עליה ברכאן, ולארקא עליה מבועין מתיקין, הדא הוא דכתיב (שיר ג יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו, תיאובתא דשמטה לאתברכא מניה, ולאתנהרא מניה, ודאי האי עד תאות גבעות עולם איהו.

בגין כך **בטחו ביהו״ה עדי עד** דהא מתמן ולעילא אתר טמיר (הוא) וגניז איהו, דלא יכיל לאתדבקא, אתר הוא דמניה נפקו ואצטיירו עלמין, הדא הוא דכתיב כי בי״ה יהו״ה צור עולמים, והוא אתר גניז וסתים, ועל דא בטחו ביהו״ה עדי עד, עד הכא אית רשו לכל בר נש לאסתכלא ביה, מכאן ולהלאה לית ליה רשו לבר נש לאסתכלא ביה, דהא איהו גניז מכלא, ומאן איהו, י״ה יהו״ה, דמתמן אצטיירו עלמין כלהו, ולית מאן דקאים על ההוא אתר.

אמר רבי יהודה, קרא אוכח עליה, דכתיב (דברים ד לב) **כי שאל נא לימים ראשונים וגו׳**. עד הכא אית רשו לבר נש לאסתכלא, מכאן ולהלאה לית מאן דיכיל למיקם עליה.

דבר אחר: **בטחו ביהו״ה עדי עד** -- כל יומוי דבר נש בעי לאתתקפא ביה בקודשא בריך הוא, (דהכי אמר דוד (תהלים כה ב) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי), ומאן דשוי ביה בטחוניה ותוקפיה כדקא יאות, לא יכלין לאבאשא ליה כל בני עלמא, (דהכי אמר דוד, אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אובי לי). דכל מאן דשוי תוקפיה בשמא קדישא, אתקיים בעלמא, מאי טעמא, בגין דעלמא בשמיה קדישא אתקיים, הדא הוא דכתיב כי בי״ה יהו״ה

דף כב עמוד ב

צור עולמים.

צייר עלמין, דהא בתרין אתוון אתברון עלמין, עלמא דין ועלמא דאתי, עלמא דא בדינא אתברי, ועל דינא קיימא, הדא הוא דכתיב בראשית ברא אלהי״ם, מאי טעמא, בגין דיתנהגון בני נשא בדינא, ולא יפקון מאורחא לבר.

תא חזי, כתיב **וידבר אלהי״ם אל משה**, גזירת דינא דקיימא עליה, מה כתיב לעילא (שמות ה כב) וישב משה אל ה׳, ויאמר אדנ״י באל״ף דלי״ת נו״ן יו״ד, חמי תוקפא דמשה, בשירותא דנביאותיה לא נח רוחיה בהאי אתר, אמר (שם) אדנ״י למה הרעתה לעם הזה וגו׳, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך, מאן הוא דיימא כדין, אלא משה דידע דהא דרגא אחרא עלאה זמין ליה. אמר רבי יצחק, בשירותא דאתיהיב ליה ביתא, פקיד לה, כבר נש דפקיד לביתיה, ואמר כל מאן דבעי בלא דחילו, אוף הכי משה לביתיה קאמר ולא דחיל. דבר אחר: **וידבר אלהי״ם** - גזרת דינא, (בגין כך) ויאמר אליו אני יהו״ה, דרגא אחרא דרחמי, והכא אתקשר כולא כחדא דינא ורחמי, הדא הוא דכתיב ויאמר אליו אני יהו״ה.

אמר רבי שמעון, (נ״א רבי יוסי) אי כתיב וידבר אלהי״ם אל משה אני יהו״ה, הוינא אמר הכי, אלא לא כתיב אלא וידבר אלהים אל משה בקדמיתא, ולבתר ויאמר אליו אני יהו״ה, דמשמע דרגא בתר דרגא. ואמר רבי יוסי, משה אלמלא דהוה מאריה דביתא איש האלהי״ם, אתענש על מה דאמר, אבל בגיני האי לא אתענש, לבר נש דנפל ליה קטטה בדביתהו, ואמר לה מלין, שראת היא לאתרעמא, כיון דשארת מלה הוה תמן מלכא, נטל מלכא מלה, והיא שתקת ופסקת למללא, אמר ליה מלכא, וכי לא ידעת דאנא הוא מלכא, ומקמאי מלילת מלין אלין, כביכול אוף הכי משה, וישב משה אל יהו״ה ויאמר אדנ״י למה הרעותה וגו׳, מיד וידבר אלהי״ם אל משה, שארי לאתרעמא, מיד נטל מלכא מלה, ויאמר אליו אני יהו״ה, ולא ידעת דאנא הוא מלכא, ומקמאי מלילת מלין אלין:

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי -- אמאי שני שמא הכא מאלין דלעילא? אלא למלכא דהוה ליה ברתא דלא אתנסיבת, והוה ליה רחימא, כד בעי מלכא למללא בההוא רחימא, משדר לברתיה למללא עמיה, והוה מלכא על ידא דברתיה ממליל עמיה, אתא זמנא דברתיה לאתנסבא, ההוא יומא דאתנסיבת אמר מלכא קרון לה לברתא קרסופינא מטרוניתא, ואמר לה, עד הכא מלילנא על ידך למאן דמלילנא, מכאן ולהלאה אנא אימא לבעליך, והוא יימא למאן דאצטריך. ליומין אמר לה בעלה מלין קמי מלכא, עד דהיא שראת למללא נטל מלכא מלה, אמר ליה ולאו אנא מלכא, דעד יומא דא לא מליל אינש עמי אלא על ידא דברתי (עד לא אתנסיבת), ואנא יהיבנא לך ברתי, ומלילנא עמך באתגליא, מה דלא עבידנא לאחרא. כך וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כד איהי בביתי ולא אתנסיבת, ולא מלילו עמי אנפין באנפין כמה דעבידנא לך, ואת בשירותא דמלולך מלילת לברתי קמאי מלין אלין, בגיני כך וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, למללא עמהון בדרגא דא דעמך מלילנא.

רבי יוסי (נ"א רבי ייסא) פתח (תהלים כד א) **לדוד מזמור ליהו"ה הארץ ומלואה תבל ויושבי בה** -- "הארץ"-- דא ארעא קדישא דישראל, דאיהי קיימא לאתשקייא מניה ולאתברכא מניה בקדמיתא, ולבתר מינה אתשקייא עלמא כלא, "תבל ויושבי בה"-- דא שאר ארעאן דשתאן מינה, מנא לן דכתיב (שם ט ט) והוא ישפוט תבל בצדק. "כי הוא על ימים יסדה"-- אלין

דף כג עמוד א

שבעה עמודים דארעא סמיכא עלייהו, ואינון שבעה ימים, וים כנרת שלטא עלייהו, אמר רבי יהודה, לא תימא דשלטא עלייהו, אלא דאתמלייא מנייהו. "ועל נהרות יכוננה" - מאן אינון נהרות? אלא כמה דאת אמר (תהלים צג ג) נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים, אינון נהרות, כמה דאת אמר (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ובגין כך ועל נהרות יכוננה.

תא חזי, האי ארץ אקרי ארץ ישראל, יעקב דאיהו ישראל אמאי לא שליט על דא כמשה, דהא כתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ולא יתיר, אלא יעקב הא אוקימנא נטל ביתא דלתתא, ואשתביק מניה ביתא דלעילא, ועם ביתא דלתתא אתקין ביתא דלעילא, בתריסר שבטין בשבעין ענפין, והא אוקמוה. משה נטל ביתא דלעילא, ושביק ביתא דלתתא, ועל דא כתיב ביעקב באל שדי, באל שדי מליל עמיה קודשא בריך הוא ולא יתיר, ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, למללא עמהון בדרגא דאיהו עלאה:

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב -- אמר רבי חייא, תושבחן דאבהן יעקב הוה, דהוא שלימו דכלא, בכלהו כתיב אל אברהם אל יצחק, וביה אתוסף את חד, דכתיב ואל יעקב, אתוסף ביה ו', לאחזאה דאיהו שלימא יתיר מכלהו, ועם כל דא לא זכה לאשתמשא ביה כמשה. וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, בגין דאתגזרו, דכל מאן דאתגזר ירית ארעא, דהא לא ירית ארעא אלא צדיק, וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק, דכתיב (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק, תא חזי מן יוסף, דכל יומוי לא אקרי צדיק, עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא, כיון דנטר ליה, אקרי צדיק, יוסף הצדיק:

רבי שמעון הוה יתיב יומא חד, ורבי אלעזר בריה (עמיה) ורבי אבא עמיה, אמר רבי אלעזר, האי קרא דכתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', מהו וארא, ואדבר מבעי ליה, אמר ליה, אלעזר ברי, רזא עלאה איהו, תא חזי אית גוונין דמתחזיין, ואית גוונין דלא מתחזיין, ואלין ואלין אינון רזא עלאה דמהימנותא, ובני נשא לא ידעין ליה ולא מסתכלין ביה. ואלין דמתחזיין לא זכה בהו בר נש, עד דאתו אבהן וקיימו עלייהו, ועל דא כתיב וארא, דחמו אינון גוונין דאתגליין, ומאן גוונין דאתגליין, אינון דאל שדי, דאינון גוונין בחיזו עלאה (נ"א חיזו דגוונין עלאין), ואלין אתחזיין. וגוונין דלעילא סתימין דלא אתחזיין, לא קאים איניש עלייהו בר ממשה, ועל דא כתיב ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, לא אתגליתי לון בגוונין עלאין, ואי תימא דאבהן לא הוו ידעי בהו, אלא הוו ידעי מגו אינון דאתגליין.

כתיב (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, והמשכילים יזהירו, מאן אינון משכילים, אלא דא הוא ההוא חכם דיסתכל מגרמיה מלין, דלא יכילין בני נשא למללא בפומא, ואלין אקרון משכילים. יזהירו כזהר הרקיע, מאן (זהר) הוא הרקיע, דא הוא רקיע דמשה דקיימא באמצעיתא, והאי זהר דיליה איהו סתים ולא אתגלייא מגוון דיליה, וקיימא על ההוא רקיעא דלא נהיר דאתחזיין ביה גוונין, ואינון גוונין אף על גב דאתחזיין ביה, לא זהרי כזהרא בגין דאינון גוונין סתימין.

תא חזי, ארבע נהורין אינון, תלת מנייהו סתימין וחד דאתגלייא, נהורא דנהיר, נהורא דזהרא, (ואינון) ואיהו נהיר כזהירו דשמיא בדכיו, נהורא דארגוונא דנטיל כל נהורין, נהורא דלא נהיר אסתכל לגבי אלין ונטיל לון, ואתחזיין אינון נהורין ביה, כעששיתא לקבל שמשא, ואלין תלת דקאמרן

סתימין, וקיימין על האי

דף כג עמוד ב

דאתגלייא, ורזא דא עינא.

תא חזי בעינא אית תלת גוונין דאתגליין רשימין ביה, וכלהו לא מזדהרי בגין דקיימי בנהורא דלא נהיר, ואלין אינון כגוונא דאינון סתימין דקיימי עלייהו, ואלין אינון דאתחזיין לאבהן, למנדע אינון סתימין דמזדהרין, מגו אלין דלא מזדהרי. ואינון דמזדהרי ואינון סתימין, אתגליין ליה למשה בההוא רקיעא דיליה, ואלין קיימי על אינון גוונין דאתחזיין ביה בעינא. ורזא דא סתים ענך ואסחר גלגלך, ויתגליין אינון גוונין דנהרין דמזדהרי, ולא אתייהיב רשו למיחמי אלא בעיינין סתימין, בגין דאינון סתימין עלאין, קיימי על אינון גוונין דאתחזיין דלא מזדהרי.

ועל דא קרינן משה זכה באספקלריא דנהרא, דקיימא על ההוא דלא נהרא, שאר בני עלמא בההוא אספקלריא דלא נהרא, ואבהן הוו חמאן מגו אלין גוונין דאתגליין, אינון סתימין דקיימי עלייהו דאינון דלא נהרין, ועל דא כתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, באינון גוונין דאתחזיין, ושמי יהו״ה לא נודעתי להם, אלין גוונין עלאין סתימין דזהרין, דזכה בהו משה לאסתכלא בהון. ורזא דא דעינא סתים וגליא, סתים חמי אספקלריא דנהרא, אתגלייא חמי אספקלריא דלא נהרא, ועל דא וארא באספקלריא דלא נהרא דאיהו באתגלייא, ביה כתיב ראיה, באספקלריא דנהרא דאיהו בסתימו כתיב ביה ידיעה, דכתיב לא נודעתי, אתו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו ידוי, בכה רבי אבא ואמר, ווי כד תסתלק מעלמא וישתאר עלמא יתום מינך, מאן יכיל לאנהרא מלין דאורייתא.

פתח רבי אבא ואמר (ש״א כה ו) **ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום** -- ״ואמרתם כה לחי״, וכי דוד לא הוה ידע ביה בנבל דאיהו אמר בגיניה ואמרתם כה לחי, אלא ההוא יומא, יומא טבא דראש השנה הוה, וקודשא בריך הוא יתיב בדינא על עלמא, ובגין קודשא בריך הוא קאמר ואמרתם כה לחי, לקשרא כה לחי, דכל חיין ביה תליין, ואתה שלום, מאי ואתה, אתה מבעי ליה, אלא ואתה, כלא לקודשא בריך הוא קאמר, בגין לקשרא קשרא דמהימנותא כדקא יאות. מכאן אוליפנא, דהא לבר נש חייבא אסור לאקדמא ליה שלם, ואי אצטריך יקדים ליה כדוד, דבריך ליה לקודשא בריך הוא, ואתחזי דבגיניה קאמר, ואי תימא דרמאות הוה, לאו, דהא כל מאן דסליק ליה לקודשא בריך הוא, ואתחזי דבגיניה קאמר, לאו רמאות הוא, ומאן דאקדים שלם לזכאה כאילו אקדים ליה לקודשא בריך הוא, כל שכן מר דאיהו שלמא לעילא ותתא:

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי יהו״ה לא נודעתי להם. רבי חזקיה פתח (תהלים לב ב) **אשרי אדם לא יחשב יהו״ה לו עון וגו׳** -- כמה אינון בני נשא אטימין, דלא ידעין ולא מסתכלן על מה קיימין בעלמא, דהא קודשא בריך הוא כד ברא עלמא, עבד ליה לבר נש בדיוקנא דיליה, ואתקין ליה בתקונוי, בגין דישתדל באורייתא ויהך באורחוי. דהא כד אתברי אדם, מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן, וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי מקדשא, ואינון ארבע סטרין דעלמא, אתחברו בארבע סטרין, דאינון יסודין דעלמא תתאה, אש ורוח מים ועפר, ואתחברו ארבע סטרין אלין, בארבע סטרי (נ״א יסודין) דעלמא, ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין, מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא.

אמר רבי שמעון, תא חזי ארבע קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה קדישא, ואינון ארבע יסודין אש ורוח ומים ועפר, אלין אינון רזא עלאה (ואלין אינון אבהן דכלהו עלמין אבהן דכלא), ומאינון נפקין זהב וכסף ונחשת וברזל, ותחות

דף כד עמוד א

אלין מתכאן אחרנין דדמיין לון, (כגוונא דאלין).

תא חזי אש רוח ומים ועפר, אלין אינון קדמאי ושרשין דלעילא ותתא, ותתאין ועלאין עלייהו קיימין, ואלין אינון ארבע לארבע סטרי עלמא, וקיימין בארבע אלין, צפון ודרום ומזרח ומערב, אלין אינון ארבע סטרין דעלמא וקיימין בארבע אלין. אש לסטר צפון, רוח לסטר מזרח, מים לסטר דרום, בגין דדרום איהו חם ויבש מים קרים ולחים, עפר לסטר מערב, וארבע אלין בארבע אלין קטירין, וכלהו חד, ואלין עבדי ארבע מתכאן, דאינון זהב וכסף ונחשת וברזל, הא אינון תריסר, וכלהו חד.

תא חזי, אש הוא בשמאלא לסטר צפון, דהא אש תוקפא דחמימותא ביה, ויבישו דיליה תקיף, וצפון בהפוכא דיליה הוא, ואתמזיג חד בחד ואיהו חד, מים לימינא והוא לסטר דרום. וקודשא בריך הוא לחברא (נ״א לאחזרא) לון כחדא, עביד מזגא דא כמזגא דא, צפון איהו קר ולח, אשא חם ויבש, אחלף לון לסטר דרום, דרום איהו חם ויבש, מים קרים ולחים, וקודשא בריך הוא מזיג לון כחד, דנפקי מיא מדרום ועאלין בגו צפון, ומצפון נגדי מיא, נפיק אשא מצפון, ועאל בתוקפא דדרום, ומדרום נפיק תוקפא דחמימותא לעלמא, בגין דקודשא בריך הוא אוזיף דא בדא, וכל חד וחד אוזיף לחבריה מדיליה כדקא חזי ליה, כגוונא דא רוח ומזרח, בגין דיוזיף כל חד לחבריה, ואתכליל דא בדא לאתחברא כחד.

תא חזי, אשא מסטרא דא, מים מסטרא דא, ואינון מחלוקת, עאל רוח בינייהו ואחיד לתרין סטרין, הדא הוא דכתיב (בראשית א ב) ורוח אלהי״ם מרחפת על פני המים, דהא אשא קאים לעילא בסטרא דא, ומים קיימי על אפי ארעא, רוחא אעיל בינייהו ואחיד לתרין סטרין, ואפריש מחלוקת.

עפר מיא קיימי עליה ורוחא ואשא, ומקבלא מכלהו, בחילא דתלתא אלין דקיימי עלה.

תא חזי רוח ומזרח, מזרח חם ולח, רוח (קר ויבש, סטרא דאיהו יבישא) חם ולח איהו, ובגיני כך אחיד לתרין סטרין, דהא אש חם ויבש, ומים קרים ולחים, רוח איהו חם ולח, סטרא דאיהו חם אחיד באשא, סטרא דאיהו לח אחיד במיא, ועל דא אסכים בינייהו, ואפריש מחלוקת דאשא ומיא.

עפר איהו קר ויבש, ועל דא מקבל עליה כלהו, וכלהו עבדי ביה עבידתייהו, ומקבלא מכלהו לאפקא בחיליהון מזונא לעלמא, בגין דבמערב אתאחיד עפרא דאיהו קר ויבש, וסטרא דאיהו קר אחיד בצפון דאיהו קר ולח, דהא קרירא אתאחד בקרירא, בגין כך צפון אתאחיד במערב בסטרא דא. דרום דאיהו חם ויבש, בההוא יבישותא דיליה אחיד ליבשותא דמערב בסטרא אחרא, ואתאחיד מערב בתרין סטרין.

וכן אתאחיד דרום במזרח, דהא חמימותא דדרום אתאחיד ביה בחמימותא דמזרח, ומזרח אתאחיד בצפון, דהא לחותא דיליה אתאחיד בלחותא דצפון, השתא אשתכח דרומי״ת מזרחי״ת, מזרחי״ת צפוני״ת, צפוני״ת מערבי״ת, מערבי״ת דרומי״ת, וכלהו כלילן דא בדא לאשתלשלא חד בחד.

כגוונא דא צפון עביד דהבא, דמסטרא דתוקפא דאשא אתעביד דהבא, והיינו דכתיב (איוב לז כה) מצפון זהב יאתה, דאש אתאחיד בעפר ואתעביד דהבא, והיינו דכתיב (שם כח ו) ועפרות זהב לו, ורזא דא (שמות כה יח) שנים כרובים זהב, מים אתאחיד בעפר, וקרירותא בלחותא עביד כסף, השתא הא עפר אתאחיד בתרין סטרין בזהב ובכסף, ואתייהיב בינייהו.

רוחא אחיד למים, ואחיד

דף כד עמוד ב

לאש, ואפיק תרין כחד דאיהו (יחזקאל א ז) עין נחשת קלל, ועפר דקאמרן כד איהו בלחודוי, ביבישו וקרירו דיליה נפיק ברזל, וסימניך (קהלת י י) אם קהה הברזל וגו׳, והאי עפר אתאחיד בכלהו, וכלהו עבדין ביה כגוונא דלהון.

תא חזי, בלא עפר לית זהב וכסף ונחשת, דהא כל חד וחד אוזיף לחבריה מדיליה, לאתקשרא דא בדא, ואתאחיד עפר בכלהו, בגין דתרין סטרין אחידן ליה אשא ומיא, ורוחא אתקריב ביה בגין אלין תרין, ועביד ביה עבידתא, אשתכח דכד אתחבר עפרא בהדייהו, עביד ואוליד עפרא אחרנין כגוונא דלהון. כגוונא דזהב אוליד עפרא סוספיתא ירוקא, דאיהו כגוונא דדהבא ממש, כגוונא דכסף אוליד עופרת, כגוונא דנחשת עילאה אוליד קסיטרא דאיהו נחשת זוטא, כגוונא דברזל אוליד ברזל, וסימנך (משלי כז טז) ברזל בברזל יחד.

תא חזי, אש רוח מים ועפר, כלהו אחידן דא בדא ואתקשרן דא בדא ולא הוי בהו פרודא, ועפר דא כד איהו אוליד לבתר, לא מתקשרן דא בדא כאינון עלאי, כמה דאת אמר (בראשית ב י) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, באלין הוי פרודא. בגין דהא עפר כד איהו אוליד בחילא דתלת עלאי, אפיק ארבעה נהרין, דתמן משתכחי אבני יקר, ובאתר חד אינון, דכתיב (שם יב) שם הבדלח ואבן השהם, ואלין אבני יקר אינון תריסר, ואינון לארבע סטרי עלמא, לקביל תריסר שבטין, דכתיב (שמות כח כא) והאבנים תהיין על שמות בני ישראל שתים עשרה על שמותם, ואלין תריסר בקר דאינון תחות ימא.

תא חזי, כל ארבעה סטרין עלאין דקאמרן, אף על גב דמתקשרן דא בדא, ואינון קיומא דלעילא ותתא, קיומא דעלמא יתיר רוח, בגין דכלא קיימא בגיניה, ונפשא לא קיימא אלא ברוחא, דאי גרע רוחא אפילו רגעא חדא, נפשא לא יכילת לאתקיימא, ורזא דא כתיב (משלי יט ב) גם בלא דעת נפש לא טוב, נפשא בלא רוחא לאו איהו טוב, ולא יכלא לאתקיימא. ותא חזי, אינון תריסר דקאמרן, דאינון תריסר אבנין, אינון תריסר בקר דתחות ימא, בגין כך

נטלו אינון תריסר נשיאים, (במדבר ז פז) כל הבקר לעלה שנים עשר פרים וגו׳, וכלא רזא עלאה הוא, ומאן דישגח במלין אלין, ישגח ברזא דחכמתא עלאה דעיקרא דכלא ביה.

אמר רבי שמעון, הא דאמר רבי חזקיה, דכד ברא קודשא בריך הוא לאדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתברי, מעפרא דמקדשא דלעילא אתייהיב ביה נשמתא, כמה דכד אתברי מעפרא דלתתא, אתחברו ביה תלת סטרי יסודי עלמא, הכי נמי כד אתברי מעפרא דלעילא, אתחברו ביה תלת סטרי יסודי עלמא, ואשתלים אדם, והיינו דכתיב (תהלים לב ב) אשרי אדם לא יחשב יהו״ה לו עון ואין ברוחו רמיה, אימתי לא יחשב יהו״ה לו עון, בזמן דאין ברוחו רמיה. תא חזי, משה אשתלים יתיר מאבהן, בגין דמליל עמיה קודשא בריך הוא מדרגא עלאה יתיר מכלהו, ומשה פנימאה דבי מלכא עלאה הוה, ועל דא כתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו׳, והא אוקימנא מלי:

לכן אמר לבני ישראל אני יהו״ה והוצאתי אתכם -- רבי יהודה אמר, האי קרא אפכא הוא, דכתיב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים בקדמיתא, ולבתר והצלתי אתכם מעבודתם, ולבתר וגאלתי אתכם, הוה ליה למימר מעיקרא וגאלתי אתכם, ולבתר והוצאתי אתכם, אלא עקרא דכלא, בקדמיתא דבעא קודשא בריך הוא לבשרא לון בשבחא דכלא בקדמיתא.

אמר רבי יוסי, והא שבחא דכלא ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי

דף כה עמוד א

לכם לאלהי״ם, ואמר ליה לבתר, אמר ליה, בההוא זמנא לית להו שבחא אלא יציאה, דחשיבו דלא יפקון מעבדותהון לעלמין, בגין דהוו חמאן תמן דכל אסירי דהוו בינייהו מקשרי לון בקשרא דחרשי, ולא יכלין לנפקא מביניהו לעלמין, ובגין כך מה דחביב עלייהו מכלא אתבשרו ביה, ואי תימא אף על גב דנפקו, הא דילמא יזלון בתרייהו לאבאשא לון, כתיב והצלתי אתכם מעבודתם, ואי תימא הא יפקון וישתזבון, ולא יהא לון פרוקא תלמוד לומר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה, ואי תימא לא יקבלם, הא כתיב ולקחתי, ואי תימא כשיקבלם לא יביאם לארץ, הא כתיב והבאתי אתכם וגו׳:

רעיא מהימנא

רעיא מהימנא: ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יהו״ה אלהיכם וגו׳ -- פקודא דא קדמאה דכל פקודין, ראשיתא קדמאה דכל פקודין למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכללא, מאי בכללא, למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא, וברא עלמין כלהו שמיא וארעא וכל חיליהון, ודא איהו בכללא, וסופא דכלא בפרט, למנדע ליה בפרט.

וכלל ופרט איהו רישא וסופא, רזא דכר ונוקבא כחדא, ואשתכח בר נש בהאי עלמא דאתעסק בכלל ופרט, בר נש בהאי עלמא איהו כלל ופרט, תקונא דהאי עלמא איהו כלל ופרט, בגין כך ראשיתא דכלא למנדע דאית שליט ודיין על עלמא, ואיהו רבון כל עלמין, וברא ליה לבר נש מעפרא, ונפח באפוי נשמתא דחיי, ודא איהו באורח כלל.

כד נפקו ישראל ממצרים, לא הוו ידעי ליה לקודשא בריך הוא, כיון דאתא משה לגבייהו, פקודא קדמאה דא אוליף לון, דכתיב וידעתם כי אני יהו״ה אלהיכם המוציא אתכם וגו׳, ואלמלא פקודא דא, לא הוו ישראל מהימנין בכל אינון נסין וגבורן דעבד לון במצרים, כיון דידעו פקודא דא באורח כלל, אתעבידו להון נסין וגבורן. ולסוף ארבעין שנין דקא אשתדלו בכל אינון פקודין דאורייתא דאוליף לון משה, בין אינון דמתנהגי בארעא בין אינון דמתנהגי לבר מארעא, כדין אוליף לון באורח פרט, הדא הוא דכתיב (דברים ד לט) **וידעת היום והשבות אל לבבך**, היום דייקא, מה דלא הוה רשו מקדמת דנא, כי יהו״ה הוא האלהים, דא באורח פרט, במלה דא כמה רזין וסתרין אית בה, ודא וההוא דקדמיתא כלא מלה חדא, דא בכלל ודא בפרט.

ואי תימא הא כתיב (משלי א ז) **יראת יהו״ה ראשית דעת**, תירוצא, דא באורח פרט למנדע מאן איהו יראת יהו״ה, ואף על גב דאית ליה לבר נש לדחלא מניה עד לא ינדע, אבל הכא כתיב ראשית דעת למנדע ליה, דהא איהו ראשיתא למנדע ליה באורח פרט, בגין כך פקודא קדמאה למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכלל ופרט ברישא ובסופא, ורזא דא (ישעיה מד ו) **אני ראשון ואני אחרון**-- אני ראשון בכלל, ואני אחרון בפרט, וכלא בכללא חדא ורזא חדא.

כיון דינדע דא בכלל, ישלים כל שייפוי, ומאן אינון רמ״ח פקודין, דאינון רמ״ח שייפין דבר נש. כיון דאשתלים בהו על האי בכלל, כדין ינדע באורח פרט, דדא איהו אסוותא לכלהו, וינדע כל יומי שתא דמתחברן למיהב אסוותא לכל שייפין.

ואי תימא כל יומי שתא היך יהבין אסוותא לכל שייפין? ודאי הכי הוא עילא ותתא, שתא ויומי דיליה יהבין אסוותא לכל שייפין עילא ותתא, (בזמנא דשייפין אריקו ברכאן ליומי שתא, כדין אסוותא וחיין תליין עלן מלעילא, ואתמליין מכלא, מאן גרים לון, יומי שתא. אוף הכי נמי לתתא, כד בר נש ישלים גופיה באינון פקודין דאורייתא, לית לך כל יומא דלא אתייא לאתברכא מניה, וכד אינון אתברכאן מניה כדין חיין ואסוותא תליין עליה מלעילא, מאן גרים ליה, אינון יומי שתא, יומי שתא כמה דאתברכאן מלעילא מרזא

דף כה עמוד ב

וידבר משה כן אל בני ישראל, ולא שמעו אל משה מקוצר רוח -- מאי "מקוצר רוח"? אמר רבי יהודה, דלא הוו נפישי, ולא הוו לקיטי רוחא, אמר רבי שמעון, מקוצר רוח, דעד לא נפק יובלא למיהב לון נפישו, ורוח בתראה עד לא שלטא למעבד נמוסוי, וכדין הוה עאקו דרוחא, ומאן איהו, רוח בתראה דקאמרן, (נ"א דעד לא יהב ליה יובלא ברכה על האי רוחא, לאתקיימא נפש תתאה, ולא שלטא האי רוח על נפש אלא כד אתברכא מיובלא, כדין יהא רוחא, ומאן איהו רוח, דא יעקב דכתיב ותחי רוח וגו').

תא חזי, כתיב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים, מאי ואני ערל שפתים, והא בקדמיתא כתיב (שמות ד י) לא איש דברים אנכי וגו', כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וקודשא בריך הוא הא אותיב ליה מי שם פה לאדם וגו', והוא אמר ואנכי אהיה עם פיך, סלקא דעתך דלא הוה כן, והשתא אמר ואני ערל שפתים, אי הכי אן הוא מלה דאבטח ליה קודשא בריך הוא בקדמיתא. אלא רזא איהו, משה קלא, ודבור דאיהו מלה דיליה הוה בגלותא, והוה איהו אטים לפרשא מלין, ובגין דא אמר ואיך ישמעני פרעה, בעוד דמלה דילי איהי בגלותא דיליה, דהא לית לי מלה, הא אנא קלא מלה גרע דאיהי בגלותא, ועל דא שתף קודשא בריך הוא לאהרן בהדיה.

תא חזי, כל זמנא דדבור הוה בגלותא קלא אסתלק מניה, ומלה הוה אטים בלא קול, כד אתא משה אתא קול, ומשה הוה קול בלא מלה בגין דהוה בגלותא, וכל זמנא דדבור הוה בגלותא משה אזיל קלא בלא דבור. והכי אזיל עד דקריבו לטורא דסיני ואתיהיבת אורייתא, ובההוא זמנא אתחבר קלא בדבור, וכדין מלה מליל, הדא הוא דכתיב (שמות כ א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה, וכדין משה אשתכח שלים במלה כדקא יאות, קול ודבור כחדא בשלימו, ועל דא משה אתרעים דמלה גרע מניה, בר ההוא זמנא דמלילת לאתרעמא עלוי, בזמנא דכתיב ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, מיד וידבר אלהים אל משה.

תא חזי דהכי הוא, דשרא מלה למללא ופסק לה, בגין דעד לא מטא זמנא, דכתיב וידבר אלהים וגו' ופסק, ואשלים קלא, הדא הוא דכתיב ויאמר אליו אני יהו"ה, בגין דדבור הוה בגלותא ולא מטא זמנא למללא, (ותא חזי) בגיני כך משה לא הוה שלים מלה בקדמיתא (דהכי אתחזי) דאיהו קול, ואתי בגין דבור לאפקא ליה מן גלותא, כיון דנפק מן גלותא ואתחברו קול ודבור כחדא בטורא דסיני, אשתלים משה ואתסי, ואשתכח כדין קול ודבור כחדא בשלימו.

תא חזי, כל יומין דהוה משה במצרים, דבעא לאפקא מלה מן גלותא, לא מליל מלה דאיהו דבור, כיון דנפיק מן גלותא ואתחבר קול בדבור, ההוא מלה דאיהו דבור אנהיג ודבר לון לישראל, אבל לא מליל עד דקריבו לטורא דסיני ופתח באורייתא דהכי אתחזי, ואי תימא (שם יג יז) כי אמר אלהים פן ינחם העם, לא כתיב כי דבר, אלא כי אמר, דאיהו רעותא דלבא בחשאי, והא אוקימנא:

רעיא מהימנא

דאדם, הכי נמי אתברכאן מתתא מרזא דאדם.

זכאין אינון ישראל בהאי עלמא באלין פקודין דאורייתא, דאקרון אדם, דכתיב (יחזקאל לד לא) אדם אתם, אתם קרויים אדם, ועכו"ם לא אקרון אדם, ובגין דישראל אקרי אדם, אית לון לאשתדלא באינון פקודין דאורייתא, למהוי כלא חד ברזא דאדם.

כד יהב קודשא בריך הוא אורייתא לישראל על טורא דסיני, מלה קדמאה איהו אנכי, אנכי סלקא לרזין (עלאין) סגיאין, והכא איהו רזא דפקודא קדמאה למנדע ליה בכללא, בגין דכתיב אנכי, הא קא רמיז דאית אלהא שליטא עלאה דאיהו על עלמא, כמה דאת אמר (דברים ד כד) **כי יהו"ה אלהיך אש אוכלה הוא**, פקודא קדמאה בכלל, בפרט, בגין דכתיב יהו"ה אלהיך דא פרט, ודא כלל ופרט, פקודא קדמאה דאצטריך למנדע ברישא ובסופא כמה דאוקימנא. (ע"כ הרעיא מהימנא):

דף כו עמוד א

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני יהו"ה. רבי יהודה פתח, (שיר ה ה) **קמתי אני לפתוח לדודי ודודי חמק עבר וגו'** - "קמתי אני לפתוח לדודי"-- דא קלא, תא חזי כנסת ישראל כד איהי בגלותא, קלא אסתלק מינה ומלה אשתכך מינה, כמה דאת אמר (תהלים לט ג) נאלמתי דומיה, ואי אתער מלתא, מה כתיב ודודי חמק עבר, דהא קלא אסתלק מינה ופסקא מלה, (כד"א) ועל דא וידבר אלהים אל משה, שריאת למללא ופסק ושתיק, לבתר אשלים קלא ואמר, ויאמר אליו אני יהו"ה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב -- ביעקב תוספת וא"ו דאיהו שלימו דאבהן, כמה דאת אמר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, ביעקב תוספת וא"ו. אמר רבי יוסי, אי הכי הא כתיב אני יהו"ה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, הא ביצחק תוספת וא"ו, אמר ליה שפיר הוה, בגין דיעקב הוה קיים, ואכליל ליה ליעקב ביצחק, (דהוה מית) דאתחשכו עינוי והוה כמת, דהא בעוד דבר נש איהו קיים בהאי עלמא, לא אדכר עלוי שמא קדישא, ועל דא אכליל ליה ביצחק, השתא דמית יעקב אתא מלה באתריה, הדא הוא דכתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בתוספת ו'.

באל שדי -- אתחזינא להו מגו אספקלריא דלא נהרא, ולא אתחזינא מגו אספקלריא דנהרא, ואי תימא דהא אשתמשו בנוקבא בלחוד ולא יתיר, תא חזי דלא אתפרשן לעלמין, הדא הוא דכתיב וגם הקימותי את בריתי אתם, דהא ברית אתחבר עמה, מקודשא בריך הוא אית ליה לבר נש למילף, דהא איהו קאמר דלא פריש לון, דכתיב באל שדי, וכתיב וגם הקימותי את בריתי אתם, בגין לקיימא קיומא ביחודא חד, וגם הקימותי את בריתי אתם וגו', הא אתמר מאן דזכי לברית ירית לארעא:

רבי חייא ורבי יוסי הוו שכיחי יומא חד קמיה דרבי שמעון, פתח רבי שמעון ואמר, (איוב יט כט) **גורו לכם מפני חרב, כי חמה עונות חרב, למען תדעון שדון**. "שדין" כתיב. "גורו לכם מפני חרב"-- מאן חרב? דא חרב נוקמת נקם ברית (ויקרא כו כה), דהא האי חרב קאים לאסתכלא מאן דמשקר בברית, דכל מאן דמשקר בברית נוקמא דנקמין מניה האי חרב הוא, הדא הוא דכתיב (איוב יט כט) כי חמה עונות חרב, מאי טעמא, בגין דמאן דמשקר בברית פריש תיאובתא, ולא נטיל מאן דנטיל, ולא יהיב לאתריה, דהא לא אתער לגבי אתריה.

וכל מאן דנטיר ליה להאי ברית, איהו גרים לאתערא להאי ברית לאתריה, ואתברכאן עלאין ותתאין, מאן אתער האי ברית לאתריה, כד אשתכחו זכאין בעלמא, מנא לן, מהכא דכתיב וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם, מאי מגוריהם, כמה דאת אמר גורו לכם מפני חרב, בגין דאיהו אתר דאשרי מגור בעלמא, ועל דא גורו לכם מפני חרב. אשר גרו בה, מיומא דאתקריבו לגבי קודשא בריך הוא דחילו בה דחילו, ודחילו (נ"א ודחילו דחילו) עלאה בה למיטר פקודוי, דאי בהאי לא ישרי (נ"א דהא אי לא ישרי) דחילו על רישיה דבר נש, לא דחיל ליה לקודשא בריך הוא לעלמין בשאר פקודוי.

תא חזי באתערותא דלתתא כד אתערו ישראל לגבי קודשא בריך הוא וצווחו לקבליה, מה כתיב ואזכור את בריתי, דהא בברית הוי זכור, וכדין אתער תיאובתא לאתקשרא כלא בקשורא חד, כיון דהאי ברית אתער, הא קשורא דכלא אתער, ואזכור את בריתי לאזדווגא ליה באתריה, ועל דא לכן אמור לבני ישראל אני יהו"ה:

וידבר יהו"ה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים -- רבי יוסי אמר, אל בני ישראל, לדברא לון בנחת כדקא חזי,

דף כו עמוד ב

ואל פרעה, לאנהגא ביה יקר ואוקמוה.

אמר רבי ייסא, אמאי סמיך הכא "אלה ראשי בית אבותם"? אלא אמר ליה קודשא בריך הוא, דברו לון לבני ישראל בנחת, דאף על גב דאינון יתבי בפולחנא קשיא, מלכין בני מלכין אינון, ובגין כך כתיב אלה ראשי בית אבותם, אלין דאת חמי רישי בית אבהן אינון. אמר רבי חייא, דכלהו לא שקרו נימוסיהון, ולא אתערבו בעמא אחרא, אלין אינון דקיימו בדוכתייהו קדישא, ולא שקרו לאתערבא בהו במצראי. אמר רבי אחא, בגין לאייתאה למשה ולאהרן, דאינון אתחזון לאפקא להו לישראל, ולמללא לפרעה ולרדאה ליה בחוטרא, בגין דבכל רישיהון דישראל לא אשתכח כוותייהו.

תא חזי, **ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס, אלה ראשי אבות הלוים** --וכי אלה ראשי, והא הוא בלחודוי הוה? אלא בגין דפינחס קיים כמה אלפין ורבוון מישראל, והוא קיים לראשי אבהן (ליואי), כתיב ביה אלה. תו ותלד לו את פינחס, אלה ראשי, אובדא דרישי דליואי אשתכח ביה, ומה דאינון גרעו ואתוקדו, הוא אשלים ורווח כהונתא דילהון, ושריא ביה טסטוקא דתרווייהו, אובדא דרישי דליואי אשתכח ביה,

ומאן נינהו נדב ואביהוא, אינון פרישו את קיימא מאתריה, והוא אתא וחבר לון, בגין כך אתייהיב ליה ירותא ורוחא דתרווייהו, ואדכר הכא על מה דלהוי לבתר. ואי תימא אמאי אדכר הכא פינחס, אלא חמא קודשא בריך הוא לאהרן בשעתא דאמר ואזכור את בריתי, דזמינין תרין בנוהי דאהרן לאפגמא ליה להאי ברית, והשתא דקא משדר ליה למצרים, בעא לאעברא ליה לאהרן דלא למיהך בשליחותא דא, כיון דחמא קודשא בריך הוא דקאים פינחס וקיים ליה להאי ברית באתריה, ואתקין עקימא דילהון, מיד הוא אהרן ומשה, אמר קודשא בריך הוא, השתא הוא אהרן, איהו אהרן דקדמיתא.

הוא אהרן ומשה אשר אמר יהו״ה להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים וגו׳ -- הוא אהרן ומשה, הם אהרן ומשה מבעי ליה? אלא לאכללא דא בדא רוחא במיא, הוא משה ואהרן לאכללא מיא ברוחא, ועל דא כתיב הוא ולא הם.

רבי אלעזר ורבי אבא הוו שכיחי ליליא חד בבי אושפיזייהו בלוד, קמו לאשתדלא באורייתא, פתח רבי אלעזר ואמר, (דברים ד לט) **וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו״ה הוא האלהים** - האי קרא הכי מיבעי ליה, ״וידעת היום כי יהו״ה הוא האלהים, והשבות אל לבבך״. , תו והשבות אל לבך מבעי ליה? אלא אמר משה, אי את בעי למיקם על דא ולמנדע כי יהו״ה הוא האלהים, והשבות אל לבבך וכדין תנדע ליה, לבבך, יצר טוב ויצר רע דאתכליל דא בדא ואיהו חד, כדין תשכח כי יהו״ה הוא האלהים, דהא אתכליל דא בדא ואיהו חד, ועל דא והשבות אל לבבך למנדע מלה.

תו אמר רבי אלעזר, חייבין עבדין פגימותא לעילא, מאי פגימותא, דשמאלא לא אתכליל בימינא, דיצר רע לא אתכליל ביצר טוב, בגין חובייהו דבני נשא. ופגימו לא עבדי אלא לון ממש, הדא הוא דכתיב (שם לב ה) **שחת לו לא בניו מומם**, כביכול עבדי ולא עבדי, עבדי דלא יתמשך עלייהו ברכאן דלעילא, כמה דאת אמר (שם יא יז) ועצר את השמים ולא יהיה מטר, ולא עבדי, דהא שמיא נטלי לון לגרמייהו ברכאן מה דאצטריך, ולא נטלי לאמשכא לתתא, ודאי מומם דאינון חייבין איהו. תו **לו** - בו׳, דלא אתכליל ימינא בשמאלא, בגין דלא יתמשכון ברכאן לתתא, לא באל״ף, דהא לא נטלי לאתמשכא לתתא, מאן גרים דא, בגין דחייבין מפרישין יצר רע מיצר טוב, ומתדבקין ביצר רע.

תא חזי יהודה אתי

דף כז עמוד א

מסטרא דשמאלא, ואתדבק בימינא, בגין לנצחא עמין ולתברא חיליהון, דאי לא אתדבק בימינא לא יתבר חיליהון. ואי תימא אמאי בימינא, והא שמאלא אתער דינין בעלמא, אלא רזא דא בשעתא דקודשא בריך הוא דן להו לישראל, לא דן להו אלא מסטרא דשמאלא, בגין דיהא דחי לון בשמאלא ומקרב בימינא, אבל לשאר עמין דחי לון בימינא ומקרב לון בשמאלא, וסימניך גר צדק, דחי לון בימינא, כמה דכתיב (שמות טו ו) ימינך יהו״ה נאדרי בכח ימינך יהו״ה תרעץ אויב, מקרב לון בשמאלא כמה דאמרן. בגיני כך יהודה דאיהו מסטר שמאלא אתדבק בימינא, ומטלנוי לימינא, ואינון דעמיה אתחברו כלהו לימינא, יששכר דלעי באורייתא דאיהי ימינא, דכתיב (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, זבולון דאיהו תמיך אורייתא, ימינא, כמה דאת אמר שוק הימין, ועל דא יהודה אתקשר מסטרא דא ודא, צפון במים שמאלא בימינא.

ראובן דחטא לגבי אבוי שרא בימינא, ואתקשר בשמאלא ואתדבק ביה, ועל דא אינון דאשתכחו עמיה אינון שמאלא, שמעון דאיהו שמאלא מסטרא דשור, דכתיב (יחזקאל א י) ופני שור מהשמאל, גד שוקא שמאלא דכתיב (בראשית מט יט) גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב, הכא אתדבק דרום באשא ימינא בשמאלא.

ועל דא הא דאמרן והשבות אל לבבך, לאכללא לון כחדא שמאלא בימינא, כדין תדע (דברים ד לח) כי יהו״ה הוא האלהים, אמר רבי אבא, ודאי הכי הוא, והשתא ידיעא הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן, רוחא במיא ומיא ברוחא למהוי חד, ועל דא כתיב הוא.

רבי אבא פתח ואמר, (שם ו ה) **ואהבת את יהו״ה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך**, כהאי גוונא הכא אתרמיז יחודא קדישא, ואזהרה הוא לבר נש ליחדא שמא קדישא כדקא יאות ברחימו עלאה, בכל לבבך דא ימינא ושמאלא (נ״א קדישא) דאקרי יצר טוב ויצר רע, ובכל נפשך דא נפש דוד דאתיהיבת בינייהו, ובכל מאדך לאכללא לון לעילא באתר דלית ביה שעורא, הכא הוא יחודא שלים למרחם ליה לקודשא בריך הוא כדקא יאות. תו ובכל מאדך דא יעקב, דאיהו אחיד לכל סטרין, וכלא הוא יחודא שלים כדקא יאות, בגיני כך הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן, כלא הוא חד בלא פרודא.

כי ידבר אליכם פרעה לאמר. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט צז) **מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי**, וכתיב (שם סב) **חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך**. תא חזי דוד איהו מלכא דישראל, ואצטריך למידן עמא, לדברא לון לישראל כרעיא דמדבר עאניה, דלא יסטון מאורחא דקשוט,

הא בלילה כתיב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, ואיהו אתעסק באורייתא ובתושבחן דקודשא בריך הוא עד דאתי צפרא, ואיהו אתער צפרא, כמה דכתיב (שם נז ט) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. כד אתי יממא אמר האי קרא, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, מאי כל היום היא שיחתי, אלא מכאן אוליפנא, דכל מאן דישתדל באורייתא לאשלמא דינא על בורייה, כאילו קיים אורייתא כלא, בגין כך כל היום היא שיחתי.

תא חזי, ביומא אשתדל באורייתא לאשלמא דינין, בליליא אשתדל בשירין ותושבחן עד דאתי יממא, מאי טעמא כל יומא אתעסק לאשלמא דינין, בגין לאכללא שמאלא בימינא, בליליא בגין לאכללא דרגא דליליא ביממא. ותא חזי, ביומי דדוד מלכא הוה מקרב כל אינון חיתו שדי לגבי ימא, כיון דאתא שלמה נפק ימא ואתמלי ואשקי להו, הי מנייהו אתשקיין בקדמיתא, הא אוקמוה אלין תנינייא רברבין עלאין, דכתיב בהו (בראשית א כב) ומלאו את המים בימים.

אמר רבי

דף כז עמוד ב

אלעזר, בסטרא ימינא עלאה נפקין תליסר מבועין עלאין נהרין עמיקין, אלין סלקין ואלין נחתין, עייל כל חד בחבריה, חד אפיק רישיה, ואעיל ליה בתרין גופין.

חד גופא דנהרא, נטיל מימין לעילא, אפריש לתתא, אלף יאורין נפקין לארבע סטרין.

מאינון נהרין מבועין תליסר, מתפרשן תליסר יאורין, עאלין ונטלי מיא ארבע מאה ותשעין ותשעה יאורין ופלגא מסטרא דא, וארבע מאה ותשעין ותשעה יאורין ופלגא מסטרא דא בשמאלא, אשתאר פלגא מכאן ופלגא מכאן ואתעביד חד, דא אעיל בין אינון יאורין ואתעביד חויא, רישא סומקא כורדא, קשקשוי תקיפין כפרזלא, גדפוי גדפין שטאן ואתפרשן לכל אינון יאורין.

כד סליק זנביה (נ״א לגביה) מחי ובטש לשאר נונין לית מאן דיקום קמיה, פומיה מלהטא אשא, כד נטיל בכל אינון יאורין, מזדעזען שאר תנינייא וערקין ועאלין בימא, חד לשבעין שנין רביץ לסטרא דא, וחד לשבעין שנין רביץ לסטרא דא, אלף יאורין חסר חד אתמליין מניה, דא תנינא רביץ בין אינון יאורין.

כד נטיל, נפק חד פסותא דאשא בקליפין, כלהו קיימין וזעפין בזעפוי (נ״א וזקפין בענפוי), מתערבין אינון יאורין לעין (נ״א העין) תכלא אוכמא, וגלגלין נטלין לארבע סטרי דעלמא, זקיף זנביה מחי לעילא מחי לתתא, כלא ערקין קמיה.

עד דלסטר צפון קם חד שלהובא דאשא, וכרוזא קרי אזדקפו סבתין, אתבדרו לארבע זויין, הא אתער מאן דשוי קדלא על אנפוי דתנינא, כמה דאתמר (יחזקאל כט ד) ונתתי חחים בלחייך וגו׳, כדין כלהו אתבדרון, ונקטין ליה לתנינא ונקבי אנפוי בסטר עלעוי, ועאלין ליה לנוקבא דתהומא רבא, עד דאתבר חיליה, כדין אהדרו ליה לנהרוי (נ״א לנחרוי), חד לשבעין שנין עבדין ליה כדין, בגין דלא יטשטש אתרין דרקיעין וסמכייהו, ועלייהו כלא אודן ומברכן ואמרין (תהלים צה ג) בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני יהו״ה עושנו.

תנינייא עאלין (ס״א עלאין) לעילא קיימין, אינון דמתברכאן כמה דאת אמר (בראשית א כח) ויברך אותם אלהים, אלין שלטין על כל שאר נונין, דכתיב ומלאו את המים בימים, ועל דא כתיב (תהלים קד יד) מה רבו מעשיך יהו״ה כלם בחכמה עשית:

תוספתא

אשכול הכופר דודי לי (שיר א יד) -- ״אשכול״ דא אימא עלאה. מה אשכול מתקשט בכמה עלין בכמה זמורות לישראל דאכלין ליה, הכי שכינתא עלאה מתקשטת בכמה קשוטין דשמנה כלים, מכמה קרבנין, מכמה מיני תכשיטין דכפרה לבנהא, ואיהי קמת בהון קמי מלכא, ומיד (בראשית ט טז) **וראיתיה לזכור ברית עולם** ויהיבת (ס״א לון שאלתין דלהון) לון שאלתין דילה, באלין ברכאן דתקינו רבנן בצלותא למשאל קמי מלכא.

בההוא זמנא כל דינין דשכינתא תתאה דאיהי הוה״י אדנ״י מתהפכן לרחמי. כגוונא דא יהו״ה לקיים (ישעיה א יח) **אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו**-- יהו״ה, **אם יאדימו כתולע**-- הוה״י, **כצמר יהיו**-- יהו״ה.

בכל דינין דא (נ״א כל דינין דדא) מתלבנין משכינתא עלאה, ואיהי שכינתא הוה״י, (בראשית ג כד) להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, ואוקמוה רבנן, דמתהפכא זמנין רחמי זמנין דינא, פעמים אנשים פעמים נשים, זמנין דינא כגוונא דא הוה״י זמנין רחמי כגוונא דא יהו״ה. דהא איהו

מסטרא דאילנא דחיי כל דינין מתהפכין לרחמי, ומסטרא דעץ הדעת טוב ורע כל רחמי מתהפכן לדינא, למידן בהו לאינון דעברי על פתגמי אורייתא.

ועץ דא בעלמא דאתי דאיהו בינה, כל שמהן דדינא מתהפכין בה (לדינא) רחמי, ובגין דא אוקמוה רבנן, לא כהעולם הזה העולם הבא.

ובגין דא בינה איהי ׳להט החרב המתהפכת׳ דמתהפכת מדינא לרחמי לצדיקים, למיהב לון אגרא בעלמא דאתי, מלכות להט החרב המתהפכת מרחמי לדינא, למידן בה לרשיעייא

דף כח עמוד א

ואמרת אל אהרן קח את מטך -- מאי טעמא מטה אהרן ולא מטה משה? אלא ההוא דמשה איהו קדישא יתיר, דאתגליף בגנתא עלאה בשמא קדישא, ולא בעי קודשא בריך הוא לסאבא ליה באינון חוטרין דחרשיא, ולא עוד אלא לאכפייא לון לכל אינון דאתיין מסטרא דשמאלא, בגין דאהרן אתא מימינא ושמאלא אתכפייא בימינא.

רבי חייא שאיל לרבי יוסי, הא גלי קמי קודשא בריך הוא דאינון חרשין יעבדון תנינייא, מאי גבורתא איהו למעבד קמי פרעה תנינייא, אמר ליה בגין דמתמן הוא שירותא לאלקאה, ומשירותא דתנינא שארי שולטניה, (נ״א לשולטניה ומשירותא דשולטניה שארי לאלקאה), כדין חדו כולהו חרשי, דהא ריש חכמתא דנחש דילהון הכי הוה, מיד אתהדר ההוא תנינא דאהרן לאעא יבישא ובלע לון, ועל דא תווהו, וידעו דשולטנא עלאה אית בארעא, דאינון חשיבו דהא לתתא (נ״א לעילא) בר מנייהו לא אית שלטנא למעבד מידי, כדין ויבלע מטה אהרן, מטה אהרן דייקא, דאתהדר לאעא ובלע לון. ועל דא עבד אהרן תרין אתין, חד לעילא וחד לתתא, חד לעילא תנינא עלאה דשלטא על אינון דלהון, חד לתתא דשליט אעא על תנינא דילהון, ופרעה חכים הוה מכל חרשוי, ואסתכל דשלטנא עלאה שליט על ארעא שליט לעילא שליט לתתא.

אמר רבי יוסי, אי תימא חרשיא כל מה דעבדין לאו איהו אלא בחיזו דעינא, דהכי אתחזי ולא יתיר, קא משמע לן ויהיו דייקא, דכתיב ויהיו לתנינים, ואמר רבי יוסי, אפילו אינון תנינא דילהון אהדרו למהוי אעין, ואעא דאהרן בלע לון. כתיב (יחזקאל כט ג) הנני עליך פרעה מלך מצרים, התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו, מתמן שרותא לתתא בשולטנא דילהון, אבל חכמתא דילהון לתתא מכלהו דרגין איהו (אינון), תא חזי, חכמתא דילהון בדרגין תתאין, לאכפיין לון לאלין דרגין בדרגין עלאין, רישי שולטנותהון ועקרא דילהון לתתא מההוא תנינא, ומשתלשלן בתנינא, דהא מתמן נטיל חילא דרגא עלאה דילהון, משמע דכתיב (שמות יא ה) אשר אחר הרחים.

רבי חייא הוה יתיב יומא חדא אבבא דתרעא דאושא, חמא ליה לרבי אלעזר חד קטפירא טאסא גביה, אמר ליה לרבי אלעזר משמע דאפילו באורחך כלא תאיבין למהך אבתרך, אהדר רישא וחמא ליה, אמר ודאי שליחותא אית גביה, דהא קודשא בריך הוא בכלא עביד שליחותיה, וכמה שליחין אית ליה לקודשא בריך הוא, דלא תימא מלין דאית בהו רוחא בלחודייהו, אלא אפילו אינון מלין דלית בהו רוחא. פתח ואמר, (חבקוק ב יא) **כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה** -- כמה אית ליה לבר נש לאזדהרא מחובוי, דלא יחטא קמי קודשא בריך הוא, ואי יימא מאן יסהיד ביה, הא אבני ביתיה ואעי ביתיה יסהידו ביה, ולזמנין דקודשא בריך הוא עביד בהו שליחותא. תא חזי, חוטרא דאהרן דאיהו אעא יבישא, קודשא בריך הוא שירותא דנסין עבד ביה, ותרי שליחותי ביה אתעבידו, חד דאיהו אעא יבישא ובלע לאינון תנינייא דילהון, וחד דהא לשעתא אתהדר ברוחא ואתעביד בריה.

אמר רבי אלעזר, תפח

תוספתא

בעלמא דין.

אבל מעץ הדעת טוב ורע דאיהו כגוונא דמטה, זמנין דמהפכין הנשים לשדות, אנשים לשדים. ובגין דא (בראשית כט יב) **ויגד יעקב לרחל**. ובגין דא אוקמוה רבנן, דלית ליה לבר נש לשמשא עם אתתיה עד דמספר עמה, שמא נתחלפה לו בשידה, בגין דלהט בעץ הדעת טוב ורע מתהפכת מטוב לרע.

ואי תימא דמכשפי פרעה, דכתיב ויעשו כן החרטומים בלטיהם, הוו מהפכין אינון מטות דלהון לנחשין, ומסטרא דאלין הפוכן יכלין לאתהפכא. **עד כאן התוספתא**

דף כח עמוד ב

רוחיהון דאינון דאמרין דלא זמין קודשא בריך הוא לאחייא מתייא, והיך יתעביד מנייהו בריה חדתא, ייתון ויחמון אינון טפשאין חייביא רחיקין מאורייתא רחיקין מניה, בידיה דאהרן הוה חוטרא אעא יבישא, וקודשא בריך הוא לפום שעתא אהדר ליה בריה משניא ברוחא וגופא, אינון גופין דהוו בהו רוחין ונשמתין קדישין, ונטרו פקודי אורייתא ואשתדלו באורייתא יממא ולילי, וקודשא בריך הוא טמיר לון בעפרא, לבתר בזמנא דיחדי עלמא, על אחת כמה וכמה דיעבד להו בריה חדתא.

אמר רבי חייא, ולא עוד אלא דההוא גופא דהוה יקום, משמע דכתיב (ישעיה כו יט) יחיו מתיך, ולא כתיב יברא, משמע דבריין אינון אבל יחיו, דהא גרמא חד ישתאר מן גופא תחות ארעא, וההוא לא אתרקב ולא אתבלי בעפרא לעלמין, ובההוא זמנא קודשא בריך הוא ירכך ליה, ויעביד ליה כחמירא בעיסה, ויסתלק ויתפשט לארבע זויין, ומניה ישתכלל גופא וכל שייפוי, וקודשא בריך הוא יהיב ביה רוחא לבתר, אמר ליה רבי אלעזר, הכי הוא, ותא חזי, ההוא גרמא במה אתרכך, בטל דכתיב (שם) כי טל אורות טלך וגו׳:

ויאמר יהו״ה אל משה, אמור אל אהרן קח (את) מטך ונטה ידך על מימי מצרים על נהרותם על יאוריהם ועל אגמיהם, ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם וגו׳. - אמר רבי יהודה, האי קרא אית לאסתכלא ביה, והיך יכיל למהך לכל הני אתרי, (ולא עוד אלא) ותו דהא כתיב וימלא שבעת ימים אחרי הכות יהו״ה את היאור, את היאור כתיב, ואת אמרת על מימי מצרים על נהרותם על יאוריהם ועל אגמיהם. אלא מימי מצרים נילוס הוה, ומתמן אתמליין כל אינון שאר אגמין ויאורין ומבועין וכל מימין דילהון, ועל דא אהרן לא נטה למחאה אלא לנילוס בלחודוי, ותא חזי דהכי הוא דכתיב ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור.

אמר רבי אבא, תא חזי, מיין תתאין מתפרשאן לכמה סטרין (נ״א ומיין עלאין עאכ״ו) (עלאין, דהא) ומיין עלאין מתכנשי בבי כנישו מיא, דכתיב (בראשית א ט) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד, וכתיב ולמקוה המים קרא ימים, האי קרא אוקמוה. ותא חזי ההוא רקיעא דאית ביה שמשא וסיהרא כוכבייא ומזלי, דא איהו בי כנישות מיא רבא, דהוא נטיל כל מיין ואשקי לארעא, דהיא עלמא תתאה, כיון דנטלי מיא, בדר לון ופליג לון לכל עיבר, ומתמן אתשקיין כלא.

ובזמנא דדינא שריא, עלמא תתאה לא ינקא מן ההוא רקיעא, וינקא מסטר שמאלא, וכדין אקרי (ישעיה לד ו) חרב ליהו״ה מלאה דם, ווי לאינון דינקין כדין מינה, ואתשקיין מינה, דבההוא זמנא ימא ינקא מתרין סטרין, והוא אתפלג לתרין חולקין, חוור וסומק, וכדין שדי ליאורא חולקא דמצרים, ואלקי לעילא ואלקי לתתא, ועל דא שתאן ישראל מיא, ומצראי דמא. אי תימא בגין גיעולא הוה ולא יתיר, תא חזי, שתאן דמא ועאל למעייהו ואסתלק ובקע, עד דהוו מזבנין לון ישראל מיא בממונא, וכדין שתאן מיא, בגיני כך שירותא לאלקאה לון הוה דמא.

רבי יצחק פתח, האי קרא (תהלים קמה א) **ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד** -- תא חזי, דוד לקביל דרגא דיליה קאמר, דכתיב אלהי דידי, בגין דבעא לסלקא שבחיה, ולאעלא ליה לנהורא עלאה, לאתערבא דא בדא למהוי כלא חד, בגיני כך ארוממך אלהי המלך וגו׳, דתנינן כל יומוי דדוד, אשתדל לאתקנא כורסיא, ולאנהרא אנפהא, בגין דיגין עליה ויתנהיר תדיר נהורא תתאה

דף כט עמוד א

בנהורא עלאה, למהוי כלא חד, וכד אתא שלמה אשכח עלמא שלים, וסיהרא דאתמליא, ולא אצטריך לאטרחא עלה לאנהרא. (ע״כ)

תא חזי, בשעתא דבעי קודשא בריך הוא למיסב נוקמין מעמין עובדי ע״ז, אתער שמאלא ואתמליא סיהרא מההוא סטרא דמא, וכדין נבעין מבועין ונחלין דלתתא כל אינון דלסטר שמאלא דמא, ועל דא דינא דילהון דמא. תא חזי כד האי דמא אתער (נ״א כד דינא אתער על עלמא בגין ההוא דמא דקטולין קודשא בריך הוא יתער) על עמא, ההוא דמא דקטולין איהו, דיתער עלייהו עמא אחרא וקטיל לון, אבל (השתא) במצרים לא בעא קודשא בריך הוא לאייתאה עלייהו עמא אחרא, לאתערא עלייהו דמא, בגין דישראל הוו ביניהו ולא יצטערון, בגין דדיירין בארעא דלהון, אבל קודשא בריך הוא מחא לון בדמא בנהרין דלהון, דלא הוו יכלין למשתי, ובגין דשולטנותא דלהון שלטא בההוא נהרא, פקיד קודשא בריך הוא לשולטנותא דלהון בקדמיתא, בגין דילקי דחלא דלהון בקדמיתא, בגין דנילוס חד דחלא דלהון הוה, וכן שאר דחלין דלהון נבעין דמא, הדא הוא דכתיב והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים.

רבי חייא קם ליליא חד למלעי באורייתא, והוה עמיה רבי יוסי זוטא דהוה רביא, פתח רבי חייא ואמר, (קהלת ט ז) לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, כי כבר רצה האלהים את מעשיך, מאי קא חמא שלמה דאמר האי קרא, אלא שלמה כל מלוי בחכמה הוו, והאי דאמר לך אכול בשמחה לחמך, בשעתא דבר נש אזיל באורחוי דקודשא בריך הוא, קודשא בריך הוא מקרב ליה לגביה, ויהיב ליה שלוה ונייחא, כדין נהמא וחמרא דאכיל ושתי בחדוה דלבא, בגין דקודשא בריך הוא אתרעי בעובדוי.

אמר ליה ההוא רביא, אי הכי הא אמרת דכל מלוי דשלמה בחכמתא הוו, אן הוא חכמתא הכא? אמר ליה ברי תבשל בשולך ותחמי האי קרא, אמר ליה עד לא בשילנא ידענא. אמר ליה מנא לך? אמר ליה קלא חד שמענא מאבא דהוה אמר בהאי קרא, דשלמה קא אזהר ליה לבר נש לאעטרא לה לכנסת ישראל בשמחה דאיהו סטרא דימינא, ואיהו נהמא, דיתעטר בחדוה, ולבתר דיתעטר בחמרא דאיהו שמאלא, בגין דישתכח במהימנותא דכלא, חדוותא שלימתא בימינא ושמאלא, וכד תהוי בין תרווייהו, כדין כל ברכאן שראן בעלמא, וכל דא כד אתרעי קודשא בריך הוא בעובדיהון דבני נשא, הדא הוא דכתיב **כי כבר רצה האלהים את מעשיך**. אתא רבי חייא ונשקיה, אמר חייך ברי, האי מלה שבקנא בגינך, והשתא ידענא דקודשא בריך הוא בעי לאעטרא לך באורייתא.

תו פתח רבי חייא ואמר, **אמור אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים** -- מאי טעמא אהרן ולא משה? אלא אמר קודשא בריך הוא אהרן מיין קיימין בדוכתיה, ושמאלא בעי לנגדא מיין מתמן, אהרן דאתי מההוא סטרא יתער ליה, וכד שמאלא נקיט לון אינון יתהדרון דמא.

תא חזי, תתאה דכל דרגין מחא בקדמיתא, אמר רבי שמעון, מתתאה שרא קודשא בריך הוא, וידא דיליה מחא בכל אצבעא ואצבעא, וכד מטא לדרגא עלאה דכל דרגין, עבד איהו דיליה, ועבר בארעא דמצרים וקטל כלא, ובגיני כך קטל כל בוכרין בארעא דמצרים, בגין דאיהו דרגא עלאה ובוכרא דכלא.

ותא חזי פרעה הוה שולטניה במיא, (נ״א בקדמיתא ומתתאה שרא קודשא בריך הוא וכד מטא לדרגא עלאה דלהון דאיהו בוכרא דכל דרגין דלהון קטל כל בוכרא בארעא דמצרים בגין ההוא דרגא עלאה ובוכרא דכולא, ותא חזי פרעה הוה בוכרא ושולטניה במיא), דכתיב (יחזקאל כט ג) התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו, בגין כך אתהפך נהריה בדמא בקדמיתא, לבתר צפרדעים דמשמטי לון בקלין טסירין, מקרקרין בגו מעייהו, (נ״א מקרקרין בגו יאורא) ונפקי מגו יאורא וסלקי ביבשתא, וראמין קלין בכל סטרין, עד דאינון נפלין כמתין בגו ביתא.

ורזא דמלה, כל אינון עשר אתין דעבד קודשא בריך הוא, כלהו הוו מגו ידא תקיפא, וההוא ידא אתתקף על אינון דרגין

דף כט עמוד ב

כולהו שלטנותא דלהון, בגין לבלבלא דעתייהו, ולא הוו ידעי למעבד מידי, תא חזי, כל אינון דרגין דלהון כיון דנפקי למעבד מידי דאתחזי לכלא, לא יכלין (לבתר) למעבד מידי, אימתי כד (נ״א בגין ההוא) ידא תקיפא (ס״א שריא) דשריא עלייהו.

ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך. רבי שמעון פתח ואמר, (ירמיה לא טו) **קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו׳** -- תא חזי, האי קרא אוקמוה בכמה אתרי, והאי קרא קשיא, רחל מבכה על בניה, בנהא דרחל יוסף ובנימין הוו ולא יתיר, ולאה (כלהו) שית שבטין הוו דילה, אמאי בכת רחל ולא לאה. אלא הכי אמרו, כתיב (בראשית כט יז) ועיני לאה רכות, אמאי רכות, בגין דכל יומא נפקת לפרשת ארחין ושאלת על עשו, והוו אמרין לה עובדוי דההוא רשע, ודחילת למנפל בגו עדביה, והות בכת כל יומא עד דאתרככו עינהא, וקודשא בריך הוא אמר, אנת בכת בגין ההוא צדיקא, דלא תהוי בעדביה דההוא רשע, חייך אחתך תקום בפרשת ארחין ותבכי על גלותהון דישראל, ואת תקום לגו ולא תבכי עלייהו, ורחל איהי בכת על גלותהון דישראל. אבל האי קרא איהו על מה דאמרן, אבל רזא דמלה דרחל ולאה תרי עלמין נינהו, חד עלמא דאתכסיא, וחד עלמא דאתגליא, ועל דא דא אתקברת ואתחפיאת לגו במערתא ואתכסיאת, ודא קיימא בפרשת ארחין באתגליא, וכלא כגוונא עלאה, ובגין כך לא אעיל לה יעקב במערתא, ולא באתר אחרא, דהא כתיב (שם מח ז) בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה, ולא אעיל לה למתא, בגין דהוה ידע דאתרה הוה באתרא דאתגליא.

תא חזי, כנסת ישראל הכי אקרי רחל, כמה דאת אמר (ישעיה נג ז) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה, אמאי נאלמה, דכד שלטין שאר עמין, קלא אתפסק מינה והיא אתאלמת, ודא הוא דכתיב קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, קול ברמה נשמע דא ירושלם לעילא, רחל מבכה על בניה, כל זמנא דישראל אינון בגלותא איהי מבכה עלייהו, דאיהי אימא דלהון, מאנה להנחם על בניה, מאי טעמא, כי איננו, כי אינם מבעי ליה, אלא בגין דבעלה דאיהו קול אסתלק מינה, ולא אתחבר בהדה. ותא חזי, לאו שעתא חדא איהי דבכת עלייהו דישראל, אלא בכל זמנא וזמנא דאינון בגלותא, ובגיני כך קודשא בריך הוא גרם

לון קלא למצראי, דכתיב (שמות יא ו) והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהיתה וגו׳, וזמין לון קלין אחרנין באינון עורדענין, דרמאן קלין במעייהו, והוו נפלי בשוקי כמתים.

ותעל הצפרדע -- חדא הות, ואולידת, ואתמליית ארעא מינייהו, והוו כלהו מסרין גרמייהו לאשא, דכתיב ובתנוריך ובמשארותיך, ומאי הוו אמרי (תהלים סו יב) באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה. ואי תימא, אי הכי מאי איכפת להו למצראי דעאלין לאשא כל אינון עורדענין, אלא כלהו עאלין לאשא ואזלין בתנורא ולא מתים, ואינון דמתים מאי קא עבדי, נהמא הוה בתנורא, ועאלין בגו נהמא ומתבקעין, ונפקי מנייהו אחרנין ואשתאבין בנהמא, אתו למיכל מינה ההוא פתא אתהדר עורדעניא במעייהו, ורקדן ורמאן קלין עד דהוו מתים, ודא קשיא לון מכלא.

תא חזי, כתיב **ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך** -- פרעה איהו אלקי קדמאה מכלהו ויתיר מכלהו, להוי שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא, דהוא פקיד עובדין דבני נשא בכל מה דעבדי, כתיב (בראשית יב טו) ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה, ותקח האשה בית פרעה, האי קרא לדרשא הוא דאתא, תלת פרעה

דף ל עמוד א

הכא, חד בההוא זמנא, וחד ביומוי דיוסף, וחד ביומוי דמשה דאלקי בקולפוי.

(ס״א הא קרא כלא אתקיים ב)פרעה קדמאה, (אבל) בשעתא דאתנסיבת שרה לגביה, רמז לאומנין וציירו ההוא דיוקנא באדריה על ערסיה בכותלא, לא נחה דעתיה עד דעבדו דיוקנא דשרה בנסירו, וכד סליק לערסיה סליק לה עמיה, כל מלכא דאתא אבתריה הוה חמי ההוא דיוקנא מציירא ציורא, והוו עאלין קמיה בדיחין, כד סליק לערסיה הוה אתהני בההוא ציור, בגין כך מלכא אלקי הכא יתיר מכלא, (תא חזי) היינו דכתיב ובחדר משכבך ועל מטתך, ולבתר ובבית עבדיך ובעמך, ובכלהו לא כתיב על מטתם, אלא ליה בלחודיה.

רבי אבא פתח, (קהלת א ז) **כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת** -- האי קרא אתמר ואמרי ליה חברייא, אבל תא חזי, כד אינון נחלין עאלין לגו ימא, וימא נקיט לון ושאיב לון בגויה, בגין דקפאן מיא בגו ימא, וההוא גלידו שאיב כל מיא דעאלין ביה, ולבתר נפקין מיא בתוקפא דדרום, ואשקי ית כל חיות ברא, כמה דאת אמר (תהלים קד יא) ישקו כל חיתו שדי. (זהו הנ״א) ותא חזי ימא דקפא שאיב כל מיא, ואשתרי בתוקפא דדרום כמה דאתמר, ובגין כך איננו מלא.

ואתמר והא אתערו ביה חברייא, **אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת**, מאי טעמא הם שבים? בגין דההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן לא פסיק לעלמין, והוא אפיק תדיר מיא לימא, ועל דא מיין שבין ללכת, ותבין ואזלין ותבין ולא פסקין לעלמין. וכד איהו תב ללכת, בגין למהך לאשקאה לכלא, ואתי רוח צפון וקפי מיא, ורוחא דדרום דאיהו חמימא שרי לון למהך לכל סטר, ועל דא האי ימא יתיב בין תרי סטרי אלין, ובגינייהו קיימא, וארבין אזלין ונטלין לכל סטר.

תא חזי, כד מלכא אתי לערסיה בשעתא דאתפלג ליליא, רוחא דצפון אתער, דאיהו אתער חביבותא לגבי מטרוניתא, דאלמלא אתערותא דצפון לא אתחבר מלכא בהדה, בגין דצפון שארי חביבותא, כמה דאתמר (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי, ודרום חביק ברחימו, דכתיב וימינו תחבקני, כדין כמה בדיחין מתערין שירתא עד דאתי צפרא, דכתיב (איוב לח ז) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. וכד אתי צפרא, כלהו עלאי ותתאי אמרי שירתא, וישראל כגוונא דא לתתא, דכתיב (ישעיה סב ו) המזכירים את יהו״ה אל דמי לכם, אל דמי לכם לתתא דייקא.

(בלילה) כד אתפליג ליליא, אינון דתיאובתא דילהון לאדכרא תדיר לקודשא בריך הוא, לא יהבי שכיכו ללבא, וקיימין לאדכרא ליה לקודשא בריך הוא, כד סליק צפרא מקדימין לבי כנישתא, ומשבחאן ליה לקודשא בריך הוא, וכן בתר פלגות יומא, וכן בליליא כד אתחשך, ואתדבק ליליא בחשוכא ובת שמשא, על אלין כתיב המזכירים את יהו״ה אל דמי לכם, ודא עמא קדישא דישראל. ועל דא אדכר לון קודשא בריך הוא במצרים, וסליק על פרעה אלין דלא משתככי יממא ולילי, ומאן אינון עורדעניא, דקלהון לא משתכך תדיר, בגין דאתקיף בעמא קדישא דלא משתככי יממא ולילי לשבחא ליה לקודשא בריך הוא, ולא הוה בר נש במצרים דיכיל למשתעי בהדי הדדי, ומנייהו אתחבלת ארעא, ומקלהון הוו ינוקין ורביין מתין, ואי תימא היך לא יכלין לקטלא לון, אלא אי ארים בר נש חוטרא או אבנא לקטלא חדא, אתבקעת ונפקין שית מינה מגו מעהא, ואזלי וטרטשי בארעא, עד דהוי מתמנע למקרב בהו.

תא חזי כמה נהרין כמה יאורין נפקא מגו ימא עלאה, כד אתמשכן ומשתרן מיא, ומתפלגין

דף ל עמוד ב

כמה נחלין לכמה סטרין, לכמה יאורין לכמה נהרין, וחולקא דממנא דסטרא דמצרים אינון מיין מרחשן אלין, דלית לך מיין דנפקין מגו ימא דלא מפקי נונין לזינין, מאן אינון נונין, אינון שליחן בעלמא ממנן למעבד רעותא דמאריהון, ממנן ברוחא דחכמתא, ועל דא תנינן אית מיין מגדלין חכימין, ואית מיין מגדלין טפשין, לפום אינון נהרין דמתחלקין לכל סטרין.

והכא נהרי דמצראי מגדלין מארי דחרשין, נונין בסיטין קפיטין בעשר דרגין דחרשין, דכתיב (דברים יח יא יב) קוסם, קסמים, מעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר חבר, ושואל אוב, וידעוני, ודורש אל המתים, הא עשר זינין דחכמתא דחרשיא, ובההוא זמנא אושיט קודשא בריך הוא אצבעא דידיה, ובלבל אינון נחלין נהרין דמצראי, ואתמנעו אינון נוני דחכמתא דילהון, חד אתהפך לדמא, וחד דסליקו נוני קלין, (ס״א דכלהו נונין תליין) בלא תועלתא, ולא אתי עלייהו רוחא דאינון חכמתן.

ערוב כי האי גוונא, דערבב לון זיני דחכמתא דילהון ולא יכלין לאתדבקא, ולא עוד אלא אפילו דהני דאשתכחו בארעא מחבלן לון בארעא ומחבלן אורחייהו, ערוב, מאי ערוב, ערבוביא, כמה דאת אמר (ויקרא יט יט) ובגד כלאים, ערובין, (שם) שדך לא תזרע כלאים, זינין סגיאין בארמות ידא. תא חזי, כמה חילין אתערו לעילא כחד, ובלבל לון קודשא בריך הוא כחדא, בגין לבלבלא חילייהו תקיפא לעילא, וכל אינון גבורן דעבד קודשא בריך הוא במצרים, בידא חדא הוה, דארים ידיה עלייהו לעילא ותתא, ומתמן אתאבידת חכמתא דמצרים, דכתיב (ישעיה כט יד) ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר.

ותא חזי, כתיב (שם יט ב) **וסכסכתי מצרים במצרים**-- מצרים לעילא במצרים לתתא, בגין דאינון חילין לעילא ממנן על חילין דלתתא, ואתערבו כלהו, אתערבו לעילא, דלא הוו מצראי יכלי לאתקשרא בחרשייהו באינון דוכתי דהוו מתקשרי בקדמיתא, דהא אתבלבלו, ועל דא אייתי עלייהו ערוב, חיוון דהוו מתערבי דא בדא.

כנים דסלקא עפרא דארעא, ותא חזי כל איבא דאתילידת בארעא, מחילא דלעילא ממנא דאזדרע עלה איהו, וכלא הוה כגוונא דלעילא. ותא חזי שבעה רקיעין עבד קודשא בריך הוא, כגוונא דא שבע ארעאן, ואינון תחומין דמתפרשן בדוכתייהו, שבעה רקיעין לעילא שבעה תחומי ארעא לעילא, כהאי גוונא לתתא מתפרשן דרגין, שבעה רקיעין ושבעה תחומי ארעא, והא אוקמוהו חברייא בשבע ארעין כסופטא דא על דא. ואינון שבעה תחומי ארעא לעילא, כל חד וחד (ס״א מתפרשאן לשבעין ממנן) מתפרשן לעשר, ואינון מתפלגאן לשבעין ממנן דממנן על שבעין עמין, וההוא ארעא תחומא דכל עמא ועמא, סחרא לארעא קדישא דישראל, כמה דאת אמר (שיר ג ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל, ועשרה בגווייהו טמירין, ואינון שבעין דסחרן ארעא קדישא, ודא הוא לעילא, כגוונא דא לתתא. ותא חזי ההוא ארעא תחומא דחולקא דמצראי, בההוא זמנא אושיט קודשא בריך הוא אצבעא דיליה, ואתילידו טפסירין בההוא תחומא, ואתיבשו כל אינון תחומין דרכיכו מיא, וכל ירוקא דמיין דנבעין, כדין לתתא אתחזיאו קלמין מעפרא דארעא. והא אתמר דאהרן הוה מחי, אבל בגין דא אהרן הוה מחי, לאחזאה דימינא דקודשא בריך הוא תבר לשנאין, כמה דאת אמר (שמות טו ו) ימינך יהו״ה תרעץ אויב, כגוונא דא זמין קודשא בריך הוא לאייתאה על קרתא דרומי רבתא, דכתיב (ישעיה לד ט) ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית, ועל דא כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים.

רבי יהודה ורבי חייא הוו אזלי באורחא, אמר רבי חייא חברייא כד אינון באורחא,

דף לא עמוד א

בעיין למהך בלבא חד, ואי איערעו או אזלי בגווייהו חייבי עלמא, או בני נשא דלאו אינון מהיכלא דמלכא, בעו לאתפרשא מנייהו. מנא לן? מכלב, דכתיב (במדבר יד כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי. מאי ״רוח אחרת״? דאתפרש מאינון מאללין דכתיב (שם יג כב) ויעלו בנגב ויבא עד חברון, דאתפרש מאינון מאללין ואתא איהו בלחודוי לחברון לאשתטחא על קברי אבהן. וחברון אתיהיב ליה חולק אחסנא לאתתקפא ביה, כמה דאת אמר (דברים א לו) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, אמאי יהיבו ליה חברון, אי בגין דאשתטח בקברי אבהן לאשתזבא מההוא עיטא דילהון דאשתזיב, לא, אלא רזא דמלה שמענא.

כגוונא דא כתיב (ש״ב ב א) **וישאל דוד ביהו״ה לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר יהו״ה אליו עלה, ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה** -- הכא אית לאסתכלא, כיון דהא מית שאול ודוד ביומי דשאול אתמשח לקבלא מלכו, כיון דמית שאול אמאי לא אמליכו ליה לדוד ולא קביל מלכו על כל

ישראל, ואתא לחברון ומלכו קביל על יהודה בלחודוי שבע שנים, ואתעכב תמן כל הני שבע שנים, ולבתר דמית איש בושת קביל מלכו על כל ישראל בירושלים, אלא כלא הוא רזא קמי קודשא בריך הוא.

תא חזי מלכותא קדישא לא קביל מלכו שלימתא עד דאתחבר באבהן, וכד אתחבר בהו אתבני בבניינא שלימו מעלמא עלאה, ועלמא עלאה אקרי שבע שנים, בגין דכלהו ביה, וסימניך (מ״א ו לח) ויבנהו שבע שנים, דא עלמא עלאה, ולא כתיב ויבנהו בשבע שנים, כמה דאת אמר (שמות לא יז) כי ששת ימים עשה יהו״ה את השמים ואת הארץ, מאן ששת ימים, דא אברהם, דכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם, ואברהם ששת ימים אקרי, ובגין (נ״א וביה) דאיהו ששת ימים ביה אתבני עלמא, בההוא (נ״א בהאי) גוונא ויבנהו שבע שנים. ותא חזי, דוד בעא לאתבנאה במלכו שלימתא לתתא כגוונא דלעילא, ולא אתבני עד דאתא ואתחבר באבהן, וקאים שבע שנים לאתבנאה בגווייהו, לבתר שבע שנים אתבני בכלא, ואתמשכא מלכותיה די לא תעדי לעלמין, ואי לאו דאתעתד בחברון לאתחברא בדוכתיה, לא אתבני מלכותיה לאתמשכא כדקא יאות. כהאי גוונא כלב אתנהיר ביה רוחא דחכמתא, ואתא לחברון לאתחברא באבהן, ולדוכתיה אזל, ולבתר דוכתיה הוה וירית ליה.

[*המאמר הבא נדפס בפ׳ מקץ דף קצז ע״ב כ*] רבי ייסא ורבי חזקיה הוו אזלי מקפוטקיא ללוד, והוה עמהון חד יודאי במטול דקטפירא דחמרא, עד דהוו אזלי אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, אפתח פומך ואימא חד מלה מאינון מלי מעלייתא דאורייתא דאת אמרת בכל יומא קמי בוצינא קדישא, פתח ואמר (משלי ג יז) **דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.** ״דרכיה דרכי נעם״-- אלין אורחין דאורייתא, דמאן דאזיל באורחי דאורייתא, קודשא בריך הוא אשרי עליה נעימותא דשכינתא דלא תעדי מניה לעלמין. ״וכל נתיבותיה שלום״-- דכל שבילין דאורייתא כולהון שלם, שלם ליה לעילא, שלם ליה לתתא, שלם ליה בעלמא דין, שלם ליה בעלמא דאתי.

אמר ההוא יודאי, איסורא בקיסטרא בהאי קרא אשתכח, אמר ליה מניין לך, אמר ליה מאבא שמענא, ואוליפנא הכא בהאי קרא מלה טבא. פתח ואמר, האי קרא בתרין גוונין איהו, ובתרין סטרין, קרי ביה דרכים וקרי ביה נתיבות, קרי ביה נועם וקרי ביה שלום, מאן דרכים ומאן נתיבות, מאן נעם ומאן שלום. אלא דרכיה דרכי נעם, היינו דכתיב (ישעיה מג טז) הנותן בים דרך, דהא כל אתר דאקרי באורייתא דרך, הוא אורחא פתיחא לכלא, כהאי אורחא דהוא פתיח לכל בר נש, כך דרכיה אלין דרכים דאינון פתיחן מאבהן, דכראן בימא

דף לא עמוד ב

רבא ועאלין בגויה, ואינון אורחין מתפתחין לכל עיבר ולכל סטרי עלמא. והאי נעם הוא נעימו דנפיק מעלמא דאתי, (נ״א ומעלמא דאתי נהרין כל בוצינין) ונהיר לכל בוצינין, ומתפרשין נהורין לכל עיבר, וההוא טיבו ונהורא דעלמא דאתי דינקין אבהן אקרי נעם.

דבר אחר: עלמא דאתי אקרי ״נעם״, וכד אתער עלמא דאתי, כל טיבו וכל חידו וכל נהורין וכל חירו דעלמא אתער, ובגיני כך אקרי נעם. ועל דא תנינן, חייבין דגיהנם בשעתא דעאל שבתא כלהו נייחין, ואית להו (ס״א חירו) חידו ונייחא בשבתא, כיון דנפיק שבתא אית לן לאתערא חידו עלאה עלנא, דנשתזיב מההוא עונשא דחייביא דאתדנו מההיא שעתא ולהלאה, ואית לן לאתערא ולימא, (תהלים צ יז) ויהי נעם יהו״ה אלהינו עלינו, דא הוא נעם עלאה (ס״א חירו) חידו דכלא, ועל דא דרכיה דרכי נעם. וכל נתיבותיה שלום, מאן נתיבותיה, אלין אינון נתיבות ושבילין דנפקי מלעילא, וכלהו נקיט לון ברית יחידאי, דאיהו אקרי שלום, שלמא דביתא, ועאיל לון לימא רבא, כד איהו בתוקפיה, וכדין יהיב ליה שלם, הדא הוא דכתיב וכל נתיבותיה שלום.

אתו רבי ייסא ורבי חזקיה ונשקו ליה, אמרו ומה כל הני מלין עלאין טמירין גבך ולא ידענא. אזלו. כד מטו חד בי חקל, חמו בעירי דבי חקל מתין, אמרו ודאי דבר דבעירי איתי באתר דא. אמר ההוא יודאי, הא דאמריתו דקודשא בריך הוא קטל במצרים כל אינון עאני וכל אינון בעירי, תלת מותני הוו בבעירי, חד דבר, וחד אינון דקטיל ברד, וחד אינון בוכרי דבעירי. ומה הוה מותנא דילהון, אלא הא כתיב בקדמיתא הנה יד יהו״ה הויה במקנך אשר בשדה, אמאי בכלהו לא כתיב יד יהו״ה אלא הכא (נ״א לא כתיב יד אלהים אלא יד יהו״ה) (ס״א אלא יד יהו״ה) איהו ידא בחמשה אצבעאן, דהא בקדמיתא כתיב אצבע אלהים היא, והכא כלהו חמש אצבעאן, וכל אצבעא ואצבעא קטל זינא חדא, וחמשה זינין הוו, דכתיב בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן, הא חמשה זינין לחמשה אצבעאן דאקרון יד, בגיני כך הנה יד יהו״ה הויה וגו׳ דבר כבד מאד, דהוו מתין מגרמייהו ואשתכחו מתין. בתר דלא אהדרו מצראי, אינון אתוון ממש אהדרו וקטלו כל אינון דאשתארו, ודבר אהדר ברד, מה בין האי להאי, אלא דא בניחותא ודא בתקיפו דרוגזא, ותרין אלין הוו באתר חד בחמש אצבעאן.

תא חזי, דבר אתוון דהוו בניחותא, מותנא בנייחא דהוו מתין מגרמייהו, ברד דאתהדרו אתוון בתקוף רוגזא וקטל כלא, יתבו בההוא חקל, חמו עאני דאתיין לאתר חד ומתין תמן, קם ההוא יודאי לגבי ההוא אתר, וחמא תרין קטפירי דמליין אקוסטרא.

פתח ואמר, כתיב (בראשית יב ב) **ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה** - האי מלה דרבי אלעזר, דאמר ואעשך לגוי גדול לקבל לך לך, ואברכך לקבל מארצך, ואגדלה שמך לקבל וממולדתך, והיה ברכה לקבל ומבית אביך, ודא לקבל דא.

רבי שמעון אמר, רזא דחכמתא הכא, ואעשך לגוי גדול לקבל סטר ימינא, ואברכך לקבל סטר שמאלא, ואגדלה שמך לקבל סטר אמצעיתא, והיה ברכה לקבל סטר ארעא דישראל, וכלא רזא דרתיכא קדישא. תא חזי, באתערותא דלתתא אתער לעילא, ועד לא יתער לתתא לא יתער לעילא לאשראה עליה, מה כתיב באברהם, (שם יא לא) ויצאו אתם מאור כשדים, ויצאו אתם, ויצאו אתו מבעי ליה, דהא כתיב ויקח תרח את אברם בנו וגו׳, מהו ויצאו אתם, אלא תרח ולוט נפקו עם אברהם ושרה, דכיון דאשתזיב אברהם מן נורא, אתהדר תרח למעבד רעותיה, ובגין

דף לב עמוד א

כך ויצאו אתם, כיון דאינון אתערו בקדמיתא, אמר ליה קודשא בריך הוא לך לך.

רבי שמעון אמר, ״לך לך״-- לתקונך לגרמך, ״מארצך״-- מההוא סטרא דישובא דאת תקיל דאתילידת ביה, ״וממולדתך״-- מההוא תולדה דילך, ״ומבית אביך״-- דאת אשגח בשרשא דלהון, ״אל הארץ אשר אראך״-- תמן אתגלי לך מה דאת בעי, ההוא חילא דממנא עלה דאיהו עמיק וסתים, מיד **וילך אברם כאשר דבר אליו יהו״ה**, ואנן קא בעינן למהך מהכא למנדע רזא דחכמתא (חסר),

(פתח רבי אבא ואמר (צפניה ג ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יהו״ה לעבדו שכם אחד, וכתיב (זכריה יד ט) והיה יהו״ה למלך וגו׳ ביום ההוא יהיה יהו״ה אחד ושמו אחד).

רבי יוסי ורבי חייא הוו אזלי באורחא, אמר רבי יוסי לרבי חייא, אמאי את שתיק, הא אורחא לא אתתקן אלא במלי דאורייתא, אתנגיד רבי חייא ובכה, פתח ואמר (בראשית יא ל) ותהי שרי עקרה אין לה ולד, ווי על דא, ווי על ההוא זמנא דאולידת הגר לישמעאל. אמר ליה רבי יוסי, אמאי, והא אולידת לבתר, והוה לה ברא גזעא קדישא, אמר ליה את חמי ואנא חמינא והכי שמענא מפומוי דרבי שמעון מלה ובכינא, (ס״א אמר ליה מה היא אמר ליה ווי וכו׳), ווי על ההוא זמנא, דבגין דשרה אתעכבת, כתיב (שם טז ב) ותאמר שרי אל אברם וגו׳ בא נא אל שפחתי וגו׳, ועל דא קיימא שעתא להגר למירת לשרה גבירתה, והוה לה ברא מאברהם, ואברהם אמר, לו ישמעאל יחיה לפניך, ואף על גב דקודשא בריך הוא הוה מבשר ליה על יצחק, אתדבק אברהם בישמעאל, עד דקודשא בריך הוא אתיב ליה ולישמעאל שמעתיך וגו׳, לבתר אתגזר ועאל בקיימא קדישא, עד לא יפוק יצחק לעלמא.

ותא חזי, ארבע מאה שנין קיימא ההוא ממנא דבני ישמעאל, ובעא קמי קודשא בריך הוא, אמר ליה מאן דאתגזר אית ליה חולקא בשמך, אמר ליה אין, אמר ליה והא ישמעאל דאתגזר (ולא עוד אלא דאתגזר בר תליסר שנין) אמאי לית ליה חולקא בך כמו יצחק, אמר ליה דא אתגזר כדקא יאות וכתיקונוי ודא לאו הכי, ולא עוד אלא דאלין מתדבקין בי כדקא יאות לתמניא יומין, ואלין רחיקין מני עד כמה ימים, אמר ליה ועם כל דא כיון דאתגזר לא יהא ליה אגר טב בגיניה.

ווי על ההוא זמנא דאתילידּ ישמעאל בעלמא ואתגזר, מה עבד קודשא בריך הוא, ארחיק להו לבני ישמעאל מדבקותא דלעילא, ויהב להו חולקא לתתא בארעא קדישא, בגין ההוא גזירו דבהון, וזמינין בני ישמעאל למשלט בארעא קדישא כד איהי ריקניא מכלא זמנא סגי, כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו, ואינון יעכבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו, עד דישתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל.

וזמינין בני ישמעאל לאתערא קרבין תקיפין בעלמא, ולאתכנשא בני אדום עלייהו, ויתערון קרבא בהו, חד על ימא וחד על יבשתא וחד סמוך לירושלם, וישלטון אלין באלין, וארעא קדישא לא יתמסר לבני אדום. בההוא זמנא יתער עמא חד מסייפי עלמא על רומי חייבא, ויגח בה קרבא תלת ירחין, ויתכנשון תמן עממיא ויפלון בידייהו, עד דיתכנשון כל בני אדום עלה מכל סייפי עלמא, וכדין יתער קודשא בריך הוא עלייהו, הדא הוא דכתיב (ישעיה לד ו) כי זבח ליהו״ה בבצרה וגו׳.

ולבתר דא מה כתיב, לאחוז בכנפות הארץ וגו׳ וישיצי לבני ישמעאל מינה, ויתבר כל חילין דלעילא, ולא ישתאר חילא לעילא על עמא דעלמא, אלא חילא דישראל בלחודוי, הדא הוא דכתיב (תהלים קכא ח) יהו״ה צלך על יד ימינך, בגין דשמא קדישא בימינא, ואורייתא בימינא, ועל דא בימינא תליא כלא, ותנינן דבעי לזקפא ימינא על שמאלא, כמה דאוקמוה דכתיב (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, ובזמנא דאתי (תהלים ס ז) הושיעה ימינך ועננני,

ובההוא זמנא כתיב, (צפניה ג ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יהו״ה ולעבדו שכם אחד, וכתיב (זכריה יד ט) ביום ההוא יהיה יהו״ה אחד ושמו אחד:

ברוך יהו״ה לעולם אמן ואמן: